

RIIGIKANTSELEI

Kari Käsper
Eesti Inimõiguste Keskus

Teie: 19.12.2012
Meie: 25.01.2013 nr 7-14/12-02542-9

Vastus pöördumisele

Lugupeetud Kari Käsper,

Tänan Teid peaministrile saadetud kirja eest. Vastan Teie poolt esitatud küsimustele seoses Eesti valimisega ÜRO Inimõiguste Nõukogu liikmeks.

1. Milliseid konkreetseid tegevusi on valitsus planeerinud võrdse kohtlemise valdkonnas teadlikkuse tõstmiseks ning võrdse kohtlemise seaduse tõhusamaks rakendamiseks 2013., 2014. ja 2015. aastal? Kas valitsusel on plaanis lähiajal muuta võrdse kohtlemise seadust, et tagada erinevatel alustel diskrimineerimise vastu võrdne kaitse?

Euroopa Liidu tööhõive ja sotsiaalse solidaarsuse programmi PROGRESS (2007-2013) toetusel ning Sotsiaalministeeriumi kaasrahastamisel ja koordineerimisel on Tallinna Tehnikaülikooli Õiguse Instituudi poolt ellu viidud alates 2009. aastast „Erinevus rikastab“ projekti, mille põhirõhk on olnud teadlikkuse tõstmisel ja teavitustegevusel võrdsest kohtlemisest.

„Erinevus rikastab“ projekti kavatakse jätkata ka 2013. aastal, kuid rahastamise suhtes ei ole Euroopa Komisjon veel lõplikku otsust teinud. Tallinna Tehnikaülikooli Õiguse Instituudi ja Eesti Puuetega Inimeste Koja esitatud ühisprojekti kavas on planeeritud järgmised tegevused: jätkata läbi mitmekesisuse kokkulepete sõlmimise ning tegevuskavade mitmekesisuse edendamist ettevõtetes; üldist võrdse kohtlemise temaatikat käsitlevad koolitused ja muud teavitustegevused (nõustamised, seminarid, infopäevad) erinevatele sihtrühmadele; uuringud vaimse puudega noortest ning roma noortest; algklassidele suunatud juhendmaterjali koostamine puudega inimestest ning analüüs võrdse kohtlemise seaduse senisest rakendamisest.

Valitsusel ei ole kavas lähiajal muuta võrdse kohtlemise seadust.

2. Milliseid konkreetseid meetmeid kavatseb Eesti astuda, et asuda rakendama ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni?

Eesti ratifitseeris 30.05.2012. a ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ning ühines selle fakultatiivprotokolliga: <https://www.riigiteataja.ee/akt/204042012005> Konventsioon annab täpsemad suunad ja arusaama puudega inimeste õiguste kaitsest ja võimalikest kitsaskohtadest selle kaitse tagamisel, aidates kaasa ka erinevate riikide puudega inimesi käsitlevate praktikate ühtlustamisele. Konventsiooni ratifitseerimisega tugevdatakse puudega inimeste õiguste kaitset, võrdsete võimaluste loomist ning puudega inimeste küsimustes tehtavat koostööd nii rahvusvahelisel kui riigisisel tasandil. Konventsiooni ratifitseerimisega on riik võtnud eesmärgi puudega inimeste olukorda järjepidevalt parandada.

Konventsioonis sätestatud põhimõtete rakendamiseks, puudega inimeste õiguste kaitseks ja nende iseseisva toimetuleku parandamiseks koostatakse siht- ja sidusgruppide esindajaid kaasates 2013. aastal puudega inimeste õiguste kaitse strateegia 2014-2020. Strateegia väljatöötamisel kaasajastatakse ja täpsustatakse Eesti puudepoliitika peamisi eesmärke ja seatakse prioriteetsed tegevussuunad aastateks 2014-2020.

3. Millal plaanib Eesti allkirjastada ja ratifitseerida Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni?

Euroopa Nõukogu naistevastase ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon (Istanbuli konventsioon) avati allkirjastamiseks 11.05.2011, väljatöötamises osalesid ka Eesti (Justiits-, Sotsiaal- ja Välisministeeriumi) esindajad. Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee poolt anti ülesanne luua „kaalukas juriidiline arsenal ja kogu sotsiaalseid meetmeid ennetamiseks ning võitlemaks perevägivallaga ning muude naistevastase vägivalla vormidega“.

Dokumendis käsitletakse vägivalla ennetamist, ohvrite abistamist ja kurjategijatele süüdistuse esitamist ning nende karistamist. Konventsiooni eesmärk on kaitsta naisi kõikide vägivalla vormide eest – nii perevägivalla kui väljaspool perekonda toimuva vägivalla, nt seksuaalse ahistamise ja kohtinguvägivalla eest. See juriidiliselt siduv dokument kinnitab riigi kohustust luua ja toetada mitmesuguseid tugiteenuseid vägivalla ohvritele. Olulisel kohal on spetsialistide koolitamine, infovahetuse tagamine eri institutsioonide vahel, samuti vägivallategude kriminaliseerimine. Põhiprintsiip, millest lähtutakse, on see, et peres toimuv vägivald ei ole pere siseasi, vaid probleem, millega riik täie tõsidusega tegeleb.

Dokumendi väljatöötamise ajal on Eesti võtnud seisukoha, et hindamaks valmisolekut konventsiooniga liituda on vajalik eelnevalt läbi viia konventsiooni mõjude analüüs, sh vajalikud muudatused seadustes, teenuste pakkumises ja ressursside vajaduses. Konventsiooni karistusõiguslike mõjude analüüs viiakse läbi 2013 aastal Justiitsministeeriumi poolt ja üldanalüüsi hakkab teostama Sotsiaalministeerium.

4. Milliste konkreetsete meetmetega kavatseb Eesti võidelda soolise palgalõhe ning teiste soolise ebavõrdsuse ilmingute vastu?

Eelmise aasta 5.juulil kiideti valitsuskabineti nõupidamisel heaks Sotsiaalministeeriumi esitatud tegevuskava meeste ja naiste palgalõhe vähendamiseks. Tegevuskava lähtub 2009-2010 Sotsiaalministeeriumi tellimusel läbi viidud Eesti palgalõhe põhjuste uuringu tulemustest, mis näitasid, et Eestis palgalõhet mõjutavate mõõdetavate muutujate hulgas ei eristunud ühtegi domineerivat tegurit, mida saaks pidada Eesti soolise palgalõhe peapõhjuseks, mistõttu mõjutab palgalõhet mitmete tegurite koosmõju – töö-, pere- ja eraelu ühitamise võimaluste piiratus, naiste karjäärikatkestused, personalipraktikad töökohal, soolise segregatsiooni olemasolu hariduses ja tööturul, stereotüüpidest mõjutatud haridusvalikud, ühiskonnas eksisteerivatest hoiakud, normid ja väärtused. Seetõttu saavad ka lahendused seisneda üksnes komplekses lähenemises, mistõttu on tegevuskava eesmärgiks tegeleda soolise võrdõiguslikkuse edendamisega laiemalt. Tegevuskava koostamisel lähtuti ka uuringu läbiviijate poolt antud meetmete soovist, millest tehti tänastele võimalustele vastavad valikud prioriteettegevusteks aastani 2015 (k.a.).

Tegevuskava ning valitud meetmete eesmärgiks on: 1) soolise võrdõiguslikkuse seaduse parem rakendamine ja rakendamise toetamine; 2) töö-, pere- ja eraelu ühitamise võimaluste parandamine; 3) soo aspektiga läbivalt arvestamine haridus- ja tööpoliitikas; 4) haridus- ja tööalase segregatsiooni vähendamine ja kaotamine ja 5) organisatsioonipraktikate ja palgasüsteemide analüüsimine ning vajaduse korral ettepanekute tegemine muutuste tegemiseks ja muutuste tegemise toetamine. Tegevuskava näeb ette näiteks uuringute ja analüüside ning koolituste ja muude teavitustegevuste läbiviimise, samuti palgalõhe statistika kogumise uue kontseptsiooni väljatöötamise, teadmispõhise töö-, pere- ja eraelu ühitamise meetmete kogumi väljatöötamise ja rakendamise, meetmed soolise tasakaalu parandamiseks juhtivatel kohtadel, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei tegevuse toetamise ja soolist võrdõiguslikkust edendavate MTÜ-de suutlikkuse tugevdamise. Tegevuste maksumus kokku umbes 2,5 miljonit eurot, rahastamisallikateks on ESF programm „Soolise võrdõiguslikkuse edendamine 2011-2013“, Norra finantsmehhanismi programm „Soolise võrdõiguslikkuse ja töö ning pereelu ühitamise edendamine“ ja riigieelarve.

Lisaks soolise võrdõiguslikkuse edendamise tegevustele aitavad soolise ebavõrdsuse ilmingutega võidelda ka naistevastase vägivalla ja inimkaubanduse vastu suunatud meetmed. Üheks selliseks on Vabariigi Valitsuse „Vägivalla vähendamise arengukava“ aastateks 2010-2014, kus läbivad teemad on vägivalla ennetamine, spetsialistide koolitamine, ohvriabi, kurjategijate rehabiliteerimine, teabe kogumine ning koostöö tugevdamine.

Aastateks 2012-2015 on Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakond välja töötanud programmi, mille eesmärgiks on erinevate projektide ja rahvusvahelise koostöö kaudu aidata kaasa inimkaubanduse ja soopõhise vägivalla vähendamisele Eestis. Programmi rahastatakse Norra Finantsmehhanismi kaudu, programmi partneriks on Norra Terviseamet. Ministeerium loodab selle rahaga suurendada ühiskonna teadlikkust probleemist ja koolitada spetsialiste, kes igapäevatoos puutuvad kokku ohvrite ja vägivallatsetajatega.

Tähtsaks verstapostiks teemaga tegelemisel on Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja pervägivalla tõkestamise konventsioon (vt küsimus 3).

Meetmetest rääkides ei saa mööda vaadata ka rahateemadest. Näiteks aastal 2012 oli kõigi 10 varjupaiga rahastus riigilt kokku 311 000 eurot. Varjupaikade tegevuse rahastamise peamine viis on siiani olnud projektid. Projektipõhine rahastamine ei taga aga jätkusuutlikku arengut,

kuna teenused ohvritele peavad olema kvaliteetsed ja järjepidevad. Kuna varjupaikade rahastamine ei ole piisav ja puudub teenuse osutamiseks jätkusuutlik finants skeem, siis hakkab Sotsiaalministeerium 2013. aasta alguses seda skeemi välja töötama. Seni peab panustama jätkuvalt Hasartmängumaksu Nõukogu võimalustele.

Inimkaubanduse osas on Justiitsministeerium ette valmistamas Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi 2011/36/EL ülevõtmist (inimkaubanduse ennetamine ja tõkestamine).

Sotsiaalministeerium on seoses sellega täiendanud ohvriabi seadust ja kirjutanud sisse peatüki inimkaubanduse ohvrite abistamisest (teenused, hüvitis, ravikindlustus) ja lisaks täiendanud ka sotsiaalhoolekande seadust (lapsohvri abistamine ja toetamine).

5. Milliseid konkreetseid samme plaanib riik, et parandada ohustatud gruppide inimõiguste kaitset? Inimõiguste Instituudi Eesti Inimõiguste Aruande 2012 kohaselt on kõige ohustatumad elanikkonnagrupid paljulapselised emad, lapsed, pikaajalised töötud, eakad (eriti ükski elavad vanainimesed), puudega inimeste pereliikmed e omastehooldajad, puuetega inimesed, inimesed hooldusasutustes ja samasoolised paarid (LGBT inimesed).

Lastele ja peredele suunatud tegevused sisalduvad Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud laste ja perede arengukavas 2012-2020. Arengukava üheks strateegiliseks eesmärgiks on lapse õiguste tagamine ja tõhusa lastekaitse süsteemi arendamine. Hetkel on koostamisel uus, nii lapse õigusi kui lastekaitse korraldust käsitlev lastekaitse seadus, mis esitatakse Vabariigi Valitsusele 2013. aasta lõpuks. Koostöös Lasteombudsmaniga tegeletakse regulaarselt ÜRO lapse õiguste konventsioonis sätestatud õiguste tagamise analüüsimise ja jälgimisega. Valmivad asutuses viibivate laste õiguste järelevalve juhendmaterjalid ja viiakse läbi vastavad koolitused. Samuti toetatakse lapse õigusi käsitleva täiendõppeprogrammi koostamist ja vastavaid koolitusi lapsevanematele ja spetsialistidele ning lapse õigusi käsitlevate meetodiliste materjalide koostamist üldhariduskoolidele. Ühe tegevusena on kavandatud lapse õigusi käsitlevate teavituskampaaniate läbiviimine. Lastekaitsetöö parandamiseks on planeeritud erinevad koolitused, juhendmaterjalide ja hindamisvahendite koostamine ja levitamine. Täiendavad tegevused viiakse ellu saatjata ja kaubitsetud laste tuvastamiseks ja abistamiseks.

Lasterikaste perede toetamiseks jõustub alates 01.01.2013 muudatus, millega suureneb kolme- ja enamalapseliste perede lapsetoetus seniselt 57,54 eurolt 76,74 euroni (alates 01.01.2015 95,9 euroni). Samuti taaskäivitati Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt riikliku kodutoetuse maksmine lasterikaste perede elamistingimuste parandamiseks. 2013. aasta lõpul valmib peretoetuste ja teenuste roheline raamat, mille raames pakutakse välja täiendavad võimalused lasterikaste perede toetamiseks. Lisaks kavandatakse erinevate struktuurfondide toel suurendada lapsehoiuvõimaluste kättesaadavust, soodustades seeläbi lapsevanemate tööhõives osalemist ja vaesusrisiki vähendamist. Täiendavad laste ja perede toetamiseks planeeritud tegevused on välja toodud laste ja perede arengukavas: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/Laste_ ja_perede_arengukava_2012_-_2020.pdf

Riskigruppide tööhõive suurendamiseks näeb Sotsiaalministeeriumi arengukava 2013-2016 aastaks ette tööturuteenuste ja -toetuste osutamise arendamist, sh pööratakse tähelepanu tööturu riskirühmadele. Pikaajaliste töötute tõhusamaks abistamiseks plaanitakse sihtrühmale

sobilike tööturuteenuste edasiarendamist nii järgmise struktuurivahendite perioodi 2014+ ettevalmistamise kui ka Sotsiaalseadustiku tööeriosa koostamise raames.

Hetkel osutatakse tööturuteenuste ja – toetuste seaduse (TTTS) ja VV Tööhõiveprogrammi 2012-2013 alusel tööd otsivatele inimestele ja tööandjatele 20 erinevat tööturuteenust, millest mitmed on eriti sobilikud just pikaajalise töötuse ennetamiseks ja pikaajaliste töötute tööle aitamiseks. Näiteks: töölesaamise takistuste kõrvaldamine inimestele, kes ei ole tööd leidnud pikka aega või sotsiaalsete probleemide tõttu (psühholoogilised, võla- või sõltuvusprobleemid jms); individuaalse töölerakendamise teenus, mis hõlmab erinevaid tugitegevusi vastavalt inimese vajadustele, töövalmiduse toetamise teenus; tööotsingunõustamine, et suurendada töötute ja tööotsijate teadlikkust tööturu olukorrast ja töötamise võimalustest.

Tööhõiveprogrammiga on muudetud soodsamaks ka pikaajalistele töötutele suunatud palgatoetuse maksmise tingimused. Palgatoetusega saab nüüd tööle rakendada töötut, kes on olnud töötuna arvel vähemalt 12 kuud tööleasumisele eelneva 15 kuu jooksul.

Pikaajalistele töötutele pakutakse teenuseid ka läbi avatud taotlusvooru rahastust saanud projektide.

Aktiivsuse säilitamisel ei ole vähemtähtsad ka ülejäänud tööturumeetmed: tööturukoolitus, tööpraktika jne.

Kuna sageli on pikaajalistel töötutel tööle asumise takistused sellised, mida ei saa lahendada tööturuteenustega - näiteks halb transpordihendus, lastehoiuvõimaluste puudumine jne, on oluline koostöö kohalike omavalitsustega. Aastal 2011 Töötukassa sellesuunalist koostööd ka alustas.

2012 aastal käivitus Euroopa Sotsiaalfondist rahastatav programm „Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed 2012–2013“, mille raames viiakse ellu projekti „Multiprobleemidega inimestele vajaduspõhiste teenuste pakkumine juhtumipõhise võrgustikutöö piloteerimise kaudu“.

Projekti eesmärk on toetada inimesi erinevate nõustamisteenustega suunates kliente seeläbi aktiivsetele tööturuteenustele või toetada nende liikumist tööturule. Projekt aitab tööturumeetmetega seotud kompleksseid hoolekandeteenuseid inimestele kättesaadavamaks teha, arendades selleks erinevate teenuseosutajate omavahelist koostööd.

2013. aasta I kvartaliks on kõiki sidus- ja sihtrühmi kaasates valmis aktiivsena vananemise strateegia 2013-2020 koos rakendusplaaniga kuni kaheks aastaks. Strateegia käsitleb nii probleemvaldkondi kui pakub ka lahendusi, nt läbimõeldum vanemaealiste ja kogukonna kaasatus ning osalemisvõimaluste loomine, integreeritud tervishoiu- ja hoolekandeteenuste osutamine, innovaatiliste (nt. IT, disain) lahenduste kasutamine teenuste loomisel jne.

Lisaks ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseerimisele ning selle fakultatiivprotokolliga ühinemisele sõlmiti 30.03.2012. a Vabariigi Valitsuse ja puudega inimeste esindusorganisatsioonide koostööpõhimõtete memorandum: <http://www.sm.ee/nc/sinule/puudega-inimesele.html?cid=2065&did=7138&sechash=551045>

Koostöömemorandum aitab puudega inimeste esindusorganisatsioonide riigi otsustusprotsessidesse rohkem kaasata. Puudega inimeste olukorda parandatakse muuhulgas ka EL eelarvevahendite abil. Nende kasutamiseks perioodil 2014-2020 on Vabariigi Valitsus seadnud üleriigilised eesmärgid ja suunad, mille hulka kuulub mh ühiskondliku kihistumise ja tõrjutuse vähendamine, kõikidele Eesti elanikele võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise tagamine ühiskonnas osalemiseks ja eneseteostuseks ning hoolekandeteenuste (sh töölesaamist toetavate teenuste) arendamine ja kättesaadavuse parandamine. Töölesaamist toetavaid meetmeid on ESF-i vahenditest pakutud ka käimasoleval programmiperioodil nii puudega inimeste kui ka nende hooldajate töötamise toetamiseks.

Valminud on teenusejuhised hoolekandeteenuste paremaks osutamiseks ja info andmiseks nii teenuse osutamisega alustajale kui ka teenust soovivale isikule ja tema lähedastele. Juhised on kättesaadavad nii eesti- kui venekeelsetena.

<http://www.sm.ee/tegevus/sotsiaalhoolekanne/kohalike-omavalitsuste-sotsiaalteenustesoovitu-slikud-juhised.html>;

Teenuste kättesaadavuse parandamiseks, kvaliteedi tõstmiseks ja tulemuste efektiivsuse tõstmiseks reformitakse rehabilitatsiooniteenust, tehniliste abivahendite süsteemi. Reformimisel on töövõimetussüsteem.

Lisaks juba olemasolevale mõjude hindamise metoodikale, kaasamise heale tavale jms on Vabariigi Valitsus arengukavade koostajatele välja töötamas juhendmaterjali, mis keskendub viiele prioriteetsele valdkonnale ning annab täpsemad suunised, kuidas arengukavade koostamisel hinnata koostatava arengukava mõju nendes valdkondades. Juhendmaterjali neljaks alateemaks võrdsete võimaluste osas on sooline võrdõiguslikkus, võrdsed õigused ja võimalused puudega inimestele, eakatele ja rahvusvähemustele.

6. Milliseid samme kavatakse valitsus astuda, et paremini tagada Eestis alaliselt elavate, aga eesti keelt mittevaldavate inimeste teavitamine nende põhilistest õigustest ja kohustustest?

Koostamisel on „Kodaniku käsiraamat“, mis on eelmiste käsiraamatute täiendatud versioon ja annab ülevaate kodaniku õigustest ja kohustustest. Trükk on eesti, vene ja inglise keeles ning ka elektrooniliselt kättesaadav. Trükk on valmis käesoleva aasta mais.

Õigustest ja kohustustest teavitatakse ka põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami ettevalmistamise kursustel (peamiselt vene keeles).

Õigustest ja kohustustest teavitatakse ka uusimmigrantide kohanemiskoolitustel (vene ja inglise keeles).

7. Millal kavatakse Eesti kaotada Euroopa inimõiguste konventsiooniga vastuolus oleva vangide valimisõiguse täieliku ja automaatse piirangu?

Justiitsministeerium leiab, et kuriteos süüdi mõistetud ja vanglakaristust kandvatele isikutele kohalduv üldine valimiskeeld (Riigikogu valimise seaduse § 4 lg 3; Euroopa Parlamendi valimise seaduse § 4 lg 3 p 2; kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse § 5 lg 4; rahvahääletuse seaduse § 2 lg 3 p 2) võib olla vastuolus inimõiguste konventsiooni 1. protokolli artikliga 3, mis sätestab õiguse vabadele valimistele. Sellest tulenevalt osutuks

vajalikuks pidada seadusmuudatusi kinnipeetavate valimisõiguse laiendamiseks. Justiitsministeerium toetab eelkõige lahendust, kus seadusega on määratletud konkreetsed üldalused kinnipeetavate valimisõiguse piiramiseks. Hääleõiguse piirangud peavad olema proportsionaalsed, absoluutne piirang takistab kuriteos süüdi mõistetud ja vanglakaristust kandvate isikute võimalust teostada kõrgemat riigivõimu ja osaleda kohalikku elu reguleerivate küsimuste hääletamisel.

8. Millal kavatakse Eesti sarnaselt Läti ja Leeduga sisse seada erapooletu monitooringu piiripunktides, et kontrollida ametnike tööd varjupaigataotlejate vastuvõtmisel?

Eesti on kaalunud ÜRO pagulaste ülemkomissari ameti poolset ettepanekut sõlmida piiri järelevalve memorandum, eesmärgiga teostada ühist piiri järelevalvet, kuid ei pea seda käesoleval ajal vajalikuks. Meie hinnangul on piiril toimuv tegevus juba praegu igati läbipaistev ning kooskõlas rahvusvahelise õiguse ning Euroopa Liidu õiguse sätetega. Lisaks eeltoodule peame vajalikuks märkida, et Euroopa Pagulasfondi vahenditest on varasematel aastatel regulaarselt korraldatud koolitusi varjupaigavaldkonnas, mille raames on täiendatud ametnike teadmisi ja praktilisi menetlusoskusi, sh varjupaigataotlejate äratundmist ja vastuvõtmist piiril. Vastavasisuliselt koolitusi plaanitakse Euroopa Pagulasfondi ning edaspidi ka Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi uue finantsperspektiivi raames loodava vahendite toel ka järgnevatel aastatel ellu viia.

9. Milliseid konkreetseid samme tehakse, et tagada Eestis rahvusvahelise kaitse saanud või seda taotlevatele inimestele vajalikud teenused ja abi?

Eestil on olnud alates 2004. aastast võimalus kasutada Euroopa Pagulasfondi vahendeid. Nende vahendite toel on käesoleva ajani ellu viidud mitmeid projekte, mis on olnud seotud varjupaigataotlejate vastuvõtutingimuste ja varjupaigamenetluse efektiivsuse parandamisega, valmisoleku tõstmisega massiliseks sisserändeks, rahvusvahelise koostöö tõhustamisega ning avalikkuse teavitamisega varjupaigavaldkonnast. Samuti on Euroopa Tagasipöördumisfondi raames toetatud tegevusi, mis on seotud sihtrühma kuuluvate välismaalaste vabatahtliku tagasipöördumisega kodumaale. 2013. aastal plaanitakse Euroopa Pagulasfondi 2012. aasta programmi vahendite toel viia ellu viis projekti, mis aitavad parandada varjupaigamenetluse ja õigusabi kvaliteeti, varjupaigataotlejate vastuvõtutingimusi ning avalikkuse teadlikkust varjupaigatemaatikast.

Alates 2004. aastast kuni 2012. aasta lõpu seisuga on rakendatud Euroopa Pagulasfondi ja Siseministeeriumi toetusel kokku üle 30 projekti, mis kõik on otseselt või kaudselt seotud varjupaigamenetluse ja vastuvõtutingimuste parendamisega. Märkimist väärib asjaolu, et läbiviidud projektide näol ei ole olnud tegemist üksnes ühekordsete tegevustega, vaid aastatel 2008 – 2012 on nii Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni, MTÜ Johannes Mikhelsoni Keskuse, MTÜ Eesti Punase Risti, SA Eesti Inimõiguste Keskuse kui Politsei- ja Piirivalveameti poolt ellu viidud ka jätkuprojekte.

Rahvusvahelise kaitse taotlejatele ehk varjupaigataotlejatele korraldab vajalike teenuste ja toe osutamise varjupaigataotlejate vastuvõtukeskus, mis välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse (VRKS) eelnõus on nimetatud uue nimetusega „majutuskeskus“. Vastuvõtukeskusteenuse tagab hetkel veel Illuka varjupaigataotlejate vastuvõtukeskus, mis on Sotsiaalministeeriumi hallatav riigiasutus. Tegemist on väga väikese asutusega, seda nii personali kui ka muu võimekuse mõttes. Selleks, et teenuste

kättesaadavust parandada, osutada teenuseid varjupaigataotlejate vajadustest lähtuvalt ning reageerida varjupaigataotlejate arvu muutustele paindlikumalt soovib Sotsiaalministeerium vastuvõtukeskusteenuse osutamise ülesande halduslepinguga üle anda. Selleks on Sotsiaalministeerium läbi viinud hanke, mille edukaks pakkujaks tunnistati AS Hoolekandeteenused. Samuti on Sotsiaalministeerium algatanud vastuvõtukeskuse protsessi, et lõpetada vastuvõtukeskuse tegevus riigiasutusena.

AS Hoolekandeteenustel on võimekus pakkuda vajadustest lähtuvaid teenuseid, samuti omavad nad Eestit katvat majutusasutuste võrgustikku. Rahvusvahelise kaitse saajatele vajaliku toe pakkumiseks alustas Sotsiaalministeerium koostöös Rahvusvahelise Migratsiooni Organisatsiooni (IOM) Tallinna esindusega 2012.a kohalike omavalituste külastustega, mille käigus selgitatakse millise sihtrühmaga on rahvusvahelise kaitse saajate näol tegemist, millised võivad olla nende erivajadused ja püütakse jõuda esialgsete kokkulepeteni rahvusvahelise kaitse saajate vastuvõtmise osas. 2012.a külastati kokku 10 KOV-i kellest 7 on andnud esialgse nõusoleku vajaduse korral korraldada rahvusvahelise kaitse saajate vastuvõtmist. Sarnaste külastustega jätkatakse ka 2013.a. Rahvusvahelise kaitse saajate toetamisel on Sotsiaalministeeriumil koostöö ka MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskuse ja MTÜ Eesti Pagulasabiga. MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskus pakub nii varjupaigataotlejatele kui ka rahvusvahelise kaitse saajatele tugiisikuteenust. MTÜ Eesti Pagulasabi sihtrühmaks on eelkõige rahvusvahelise kaitse saajad. Nad pakuvad abi töö- ja elukoha leidmisel, aga ka nt keeleõppel.

10. Milliseid strateegiaid ja tegevuskavasid planeeritakse LGBT (lesbi, gei, bi, trans) inimeste inimõiguste kaitseks Eestis?

Sotsiaalministeerium kaalub võrdsete võimaluste arengukava koostamist. Arengukava hõlmaks ka LGBT inimeste õiguste kaitset.

11. Kas ja millal on valitsusel plaanis luua õiguslik raamistik, et reguleerida samasooliste paaride kooselu ja tagada nende peredele perekonnapõhiõiguse kaitse, sh nendes peredes kasvavatele lastele?

Justiitsministeeriumis on mitmeid aastaid analüüsitud ja avalikkust kaasates arutletud, kas ja kuidas tuleks võimaldada samasoolistel paaridel oma kooselu registreerida. Seni ei ole aga samasooliste paaride kooselu registreerimiseks regulatsiooni loodud, kuna seadusandlik võim kuulub Eestis Riigikogule, mitte Vabariigi Valitsusele ning käesoleval hetkel on mitmed parlamendierakonnad sellise regulatsiooni loomisele vastu. Seetõttu ei ole hetkel ka võimalik öelda, millal sellekohane regulatsioon seaduse jõu saab.

12. Milliseid meetmeid kavatakse kasutusele võtta selleks, et kõrvaldada diskrimineerimine haridusvaldkonnas ja kaitsta haridusasutustes õppivaid lapsi ning noori ebavõrdse kohtlemise ja koolikiusamise eest?

Küsimuse puhul jääb ebaselgeks, missugustele diskrimineerimisjuhtudele viidatakse. Tänapäevane haridusseadusandlus, mis toetub Eesti Vabariigi põhiseadusele, välistab diskrimineerimise ja koolikiusamise. Samas on Haridus – ja Teadusministeerium teadlik koolikiusamise juhtumitest ning turvalisusega seotud probleemidest. Selleks, et seadusandluses kirja pandu ka realselt rakenduks, oleme kavandanud ja rakendanud erinevaid meetmeid.

Inimõigused, diskrimineerimine sisalduvad teemadena Põhikooli riikliku õppekava ja Gümnaasiumi riikliku õppekava sotsiaalainete ainekavades. Nende valdkondade puhul peame oluliseks vastavateemaliste täienduskoolituste algatamist õpetajatele, noorsootöötajatele jt sihtrühmadele, samuti metoodiliste ja juhendmaterjalide koostamist. õpetajatele ja koolijuhtidele.

Programmi Turvaline kool (<http://www.hm.ee/index.php?0512117>) peamiseks eesmärgiks on turvalise koolikeskkonna kujundamine. Programm käsitleb kooliturvalisust järgmistes valdkondades: tuleohutus, tervisekaitse, koolisuhted, meediakasutus, liikluskasvatus ja koolikohustuse täitmise tagamine. Programmi raames korraldati õppepäevi koolijuhtidele ja õpetajatele, on valminud juhendmaterjalid.

Käesoleval õppeaastal teeb Haridus – ja Teadusministeerium koostööd programmiga Kiusamisest vaba lasteaed (MTÜ Lastekaitse Liit initsieeritud programm), samuti tunneme tuge Inimõiguste Instituudi ja Eesti Naisteühenduste Ümarlaua tegevusest inimõiguste õpetamise ja soolise võrdõiguslikkuse valdkondades.

Koostamisel on noortevaldkonna arengukava 2014-2020. Arengukavasse kavandatavate tegevuste eesmärgiks on suurendada iga Eesti noore võimalusi oma individuaalsel kujunemisteel teha valikuid, saada tuge ning õpikogemusi positiivseks enesemääratluseks ja –teostuseks, olenemata sotsiaal-majanduslikust ja etnilisest taustast ning soost.

13. Kuidas on kavas tagada, et inimõiguste-alane haridus Eestis on kaasav, katab kõiki olulisi sihtgrupe süsteemselt ning toimub koostöös avaliku ja kolmanda sektori asutuste vahel?

Põhihariduse alusväärtused ja gümnaasiumihariduse alusväärtused tulenevad muuhulgas sellistest dokumentidest nagu ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon ja lapse õiguste konventsioon. Nendes rahvusvahelistes dokumentides kirja pandud põhimõtted ja nõuded on aluseks nii hariduskorralduses laiemalt kui ka koolikorralduses.

Inimõigused teemana sisalduvad põhikooli riiklikus õppekavas ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas. Võrreldes eelmise riikliku õppekavaga on inimõigused teemana selgemalt välja toodud ja selgelt väljendatud ka õpitulemustes, mis lubab loota, et meie põhikooli- ja gümnaasiumilõpetajate teadmised selles valdkonnas lähitulevikus (uute õppekavade täielikul rakendumisel) paranevad. Toetudes IEA Rahvusvahelise kodanikuhariduse uuringu ICCS 2009 tulemustele võib öelda, et inimõigused on üks paremini omandatud teemavaldkondi meie põhikooli õpilaste hulgas (Noorte kodanikukultuur kümme aastat hiljem, TLÜ Riigiteaduste Instituut, Tallinn 2011, lk. 34).

Soovitud tulemuste saavutamiseks on oluliseks tingimuseks õpetajate oskused ja teadmised. Selleks, et õpet õpilasi motiveerivalt läbi viia ning võimaldada oskuste ja mitte ainult teoreetiliste teadmiste omandamist, on vajalik jätkuv õpetajate täienduskoolitus. Haridus- ja Teadusministeerium tegeleb õpetajate täienduskoolitusega inimõiguste valdkonnas koostöös Inimõiguste Instituudiga, Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetuse Õpetajate Liiduga ja Jaan Tõnissoni Instituudiga (nt. <http://www.eihr.ee/haridus/>; <http://www.eihr.ee/wp/wp-content/uploads/2012/10/Merle-Haruoja1.pdf>).

Haridus- ja Teadusministeerium saab vastutuse võtta kohustuslike haridustasemetega ja riiklike

õppekavade raames ning selle eest, et meie koolides töötavatel õpetajatel oleksid vajalikud oskused ja teadmised inimõigustest ning inimõiguste õpetamiseks.

14. Kas ja milliseid muudatusi kavandab valitsus põhikooli ja gümnaasiumi õppekavas, suurendamaks isiku õiguste ja kohustuste, sh inimõiguste õpetamist?

Nagu viidatud vastuses eelmisele küsimusele, on uutes riiklikes õppekavades (rakendusid alates 2011. a.) inimõigused nii alusväärtustena, käsitletava teemana kui ka õpitulemuste tasemel oluliselt selgemalt välja toodud kui varasemates õppekavades. Käesoleval hetkel ei ole meil kavandatud muudatusi riiklikes õppekavades. Õpetajate täienduskoolituse kaudu püüame seda protsessi mõjutada viisil, et õpilastel oleks võimalik olla aktiivselt kaasatud õppeprotsessi ja seeläbi enam inimõigusi ning nende järgimise vajalikkust teadvustada.

15. Milliseid konkreetseid samme plaanib Eesti teha, et tagada õigusemõistmise käigus tehtud vigade kompenseerimine?

Eestis on põhiseaduse alusel üles ehitatud kolmeastmeline kohtusüsteem, mille raames on igaihel võimalik tema suhtes tehtud kohtuotsuse peale edasi kaevata esmalt apellatsiooni- ja seejärel kassatsioonikorras. Edasikaebesüsteem on üles ehitatud selliselt ja selle eesmärgiga, et õigusemõistmise käigus tehtud vead kõrvaldatakse edasikaebemenetluse käigus kohtusüsteemi enda sees. Riigivastutuse seaduse (RVS) § 15 sätestab võimaluse nõuda kohtumenetluse käigus, sealhulgas kohtulahendiga tekitatud kahju hüvitamist, kui kohtunik on kohtumenetluse käigus toime pannud kuriteo. Lisaks sellele võib isik RVS § 7 lg 21 alusel nõuda avaliku võimu kandja, sh kohtu tegevuse või tegevusetusega tekitatud kahju hüvitamist juhul, kui Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on rahuldanud tema individuaalkaebuse Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK) või selle protokollrikkumise tõttu asjaomase avaliku võimu kandja poolt, isiku õigusi rikuti oluliselt ning isikul puuduvad muud võimalused oma õiguste taastamiseks. Kahju hüvitamist võib nõuda ka isik, kes on sarnases asjas ja samal õiguslikul alusel esitanud EIK-ile individuaalkaebuse või kellel on sarnases asjas ja samal õiguslikul alusel sellise kaebuse esitamise õigus EIÕK art 35 lg 1 sätestatud tähtaega järgides. Justiitsministeerium mõonab, et kohtu vastutus õigusemõistmisel tekitatud kahju eest on kehtivas õiguses võrdlemisi piiratud. Käesoleval ajal tegeleb Justiitsministeerium uue riigivastutuse regulatsiooni korrastamisega ning uue eelnõu väljatöötamisel on muuhulgas kõne all ka kohtu vastutuse laiendamine. Esiteks on kavas laiendada kohtu vastutust Euroopa Liidu õiguse rikkumise korral, lähtudes Euroopa Kohtu praktikast (eelkõige Köbleri lahend, kohtuasi C-224/01), ning mõistliku menetlusaja ületamise korral, lähtudes EIK praktikast. Seejuures mõonab Justiitsministeerium, et mõlemat kõnealust nõuet – EL õiguse rikkumine Riigikohtu poolt ning mõistliku menetlusaja ületamine – on võimalik esitada ka kehtiva HKMS § 37 lg 2 p 4 ja RVS § 7 lg 1 alusel.

16. Milliseid tegevusi Eesti planeerib väljendusvabaduse, sh meedia- ja internetivabaduse, kaitsmisel rahvusvaheliselt?

Väljendusvabadus, sh internetivabadus on Eesti välispoliitika prioriteet inimõiguste vallas, st, et teema on pideva tähelepanu all. Internetivabadust rõhutatakse rahvusvaheliste organisatsioonide (ÜRO Peaassamblee, Julgeolekunõukogu, Inimõiguste Nõukogu, OSCE, Euroopa Nõukogu) sõnavõttudes, samuti on see selgelt üks hinnatav element riikide inimõigustealaste olukordade ülevaatuste sõnavõttudes (nt UPR).

Eesti on 2011. aastal Haagis loodud Internetivabaduse koalitsiooni liige, kuhu kuuluvad 18 riiki edendavad internetivabadust piirkondadeüleselt. Eesti korraldab 2014. a-l Tallinnas kõrgetasemelise Internetivabaduse konverentsi.

Eesti tegi 2013. aastaks vabatahtliku annetuse Digitaalvabaduse Kaitsjate Fondi (Digital Defenders Partnership), mille eesmärk on kaitsta info vaba levimist kübermaastikul, anda kiiret abi interneti tööhoidmiseks riikides, kus valitsus on katkestanud internetiühenduse ning toetada rahumeelseid inimõiguste kaitsjaid internetis.

17. Millal muudetakse kaasamine ning konsultatsioonideks mõeldud internetifoorum valitsuse mis tahes seadusliku algatuse väljatöötamise kohustuslikuks osaks?

Eesti Vabariigi põhiseaduse VII peatükk koondab sätted, mis reguleerivad seadusandlikku menetlust selle algusest lõpuni – seaduse algatamisest (PS § 103) seaduse jõustumiseni (§ 108). Peale selle on kommenteeritavas peatükis ette nähtud erakorralise seadusandluse (§-d 109 ja 110 – Vabariigi Presidendi õigus anda seadlusi) ja seaduste väljakuulutamata jätmise (§ 107 lg 2 – Vabariigi Presidendi vetoõigus) alused. PS § 103 lg 1 fikseerib, kellel on õigus algatada seadusandlikku menetlust. Vastavalt punktidele 1–5 on see õigus antud Riigikogu liikmele, Riigikogu fraktsioonile, Riigikogu komisjonile ja Vabariigi Valitsusele; Vabariigi President võib algatada üksnes põhiseaduse muutmise. Võimalik on, et eelneul on mitu algatajat, näiteks korraga mitu fraktsiooni. Õigus algatada seadusi võimaldab realiseerida poliitilist programmi. Seaduse algatamise õigusele ei tohi kehtestada rangeid piiranguid. Eelnevast tulenevalt tuleks lühidalt leida, et kaasamine iseenesest ei saa olla poliitika teostamise rangeks formaalseks eelduseks. Kaasamine kannab siiski üldist teabe edastamise ja tagasiside saamise eesmärki, mis on käesolevalt leidnud väljendust ka hea õigusloome ja normitehnika eeskiri. Väljatöötamiskavatsuse, kontseptsiooni ja seaduseelnõu ettevalmistamiseks huvirühmade ja avalikkuse kaasamine ning kooskõlastamine toimub Vabariigi Valitsuse reglemendis sätestatu ja reglemendi § 4 lõike 2 alusel kehtestatud kaasamise hea tava korras. Konsultatsioonideks mõeldud internetifoorum, nagu selleks on näiteks osalusveeb osale.ee, eesmärk on võimaldada kaasa rääkida ühiskonnas toimuva suhtes ning esitada valitsusele ettepanekuid. Oodatud on asjalikud, teemakohased arvamused ja ettepanekud. Teretulnud on kriitika asjade suhtes, mida kasutaja arvates tuleks muuta ning ideed, kuidas seda peaks tegema. Sama eesmärki kannab kaasamine ka üldiselt.

18. Millised on konkreetsed plaanid nn “Pariisi põhimõtetele” vastava riikliku inimõiguste kaitse asutuse loomiseks? Kui see eeldab õiguskantsleri institutsiooni ümberkujundamist, siis milliseks ajaks seda tehakse ning kuidas konkreetselt vastavus tagatakse?

Justiitsministeeriumi 2013. aasta tööplaanis ei ole kava nn Pariisi põhimõtetele vastava riikliku inimõiguste kaitse asutuse loomiseks.

19. Kui palju suurendatakse 2013. aasta ja järgnevate aastate riigieelarvelist finantseerimist soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku ja sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonnale, et täita ÜRO Inimõiguste Nõukogusse kandideerimisel antud lubadusi?

Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku eelarve osas saame märkida järgmist. 2013. aasta riigieelarvest on volinikule personali- ja majandamiskulude katteks eraldatud 62

351 eurot, mis on veidi enam kui 2012. aastal (59 786 eurot). Sotsiaalministeerium võimaldab volinikul ja tema kantseleil tasuta kasutada tööks vajalikke ruume, samuti pakub tasuta tugiteenusena raamatupidamis- ja IT teenust. Eesti ESF programmi „Soolise võrdõiguslikkuse edendamine 2011-2013“, mille elluvijaks on Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakond, raames on ette nähtud vahendid voliniku kodulehekülje uuendamiseks. Voliniku töö tõhustamiseks on valitsus Sotsiaalministeeriumi ja Rahandusministeeriumi kaudu aktiivselt otsinud ka muid välisvahenditest rahastamise võimalusi.

2014. a. eelarve planeerimine algab peatselt, hetkel ei ole võimalik selle kohta lisainformatsiooni anda.

Lisaks, 2012. aasta 30. oktoobril kiitis Norra Kuningriik heaks Eesti esitatud soolise võrdõiguslikkuse edendamist ning töö ja pereelu tasakaalu käsitleva programmi rahastamise Norra finantsmehhanismist 2009-2014. Programmioperaatoriks olev Sotsiaalministeerium nägi taotluses ette, et ühe eeldefineeritud projektina (mahus 700 000 eurot) rahastatakse programmi ka soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku tegevusi. Eesti riigi poolne kaasfinantseerimine moodustab projekti eelarvest 15%. Lisaressursi abil plaanib volinik rakendada meetmeid, et tõhustada diskrimineerimisvastast õiguskaitset teadlikkuse tõstmise, diskrimineerimise ohvrite abistamise ja nende ohvritega tegelevate ametnike võimekuse tõstmise abil. Volinik planeerib meetmeid ka soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks ning soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise toetamiseks. Hetkel on programmilepingu läbirääkimised Rahandusministeeriumi ja Norra Kuningriigi vahel lõppfaasis. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik on esitanud juba ka täpsustatud ja ajakohastatud projektitaotluse, mille põhjal pärast hindamist on võimalik sõlmida asjakohane kokkulepe ja alustada projekti tegevustega. Voliniku projekt kestab 2015. aasta lõpuni.

Soolise võrdõiguslikkuse osakonna 2013. aasta eelarve ei ole veel kinnitatud, mistõttu ei ole võimalik selle suuruse kohta informatsiooni anda. 2014. aasta eelarve planeerimisega ei ole veel alustatud.

20. Kas ja kuidas kavatses valitsus korrastada inimõiguste valdkonnas tegelevate vabäühenduste riigieelarvelise rahastamise, et tagada vahendite kasutamise tõhusus, läbipaistvus ja vabäühenduste võrdne kohtlemine?

Inimõiguste keskusele riigieelarvelist eraldist ei ole taotlenud justiitshalduspoliitika osakonnast ei õigusloome ja arenduse talitus ega järelevalve ja õigusteeninduse talitus. Riik toetab mittetulundusühenduste ja sihtasutuste õigusnõustamist läbi riigieelarvelise eraldise ja sinna iseenesest muudele kriteeriumidele vastamise korral võivad oma taotlusi esitada ka inimõiguste valdkonnas tegelevad mittetulundusühendused ja sihtasutused.

21. Miks on otsustatud vähendada mõnede vabäühenduste, nagu Eesti Patsientide Esindusühing, riigieelarvelist rahastust ning seatud ohtu nende tegevuse tõhusus ja jätkusuutlikkus?

Sotsiaalministeerium ei ole Eesti Patsientide Esindusühingu (EPEÜ) rahastamist vähendanud, igal aastal on EPEÜ toetuseks planeeritud 19176 eurot.

Sotsiaalministeerium saab toetada erinevaid eestkoste organisatsioone oma eelarve võimaluste piires. EPEÜ ei ole riigieelarvest rahastatav MTÜ ning peab oma jätkusuutlikust ise korraldama, näiteks on nad varasematel aastatel taotlenud konkreetsetele projektidele toetust ka hasartmängumaksu nõukogult. EPEÜ näol on tegemist Sotsiaalministeeriumi jaoks olulise partneriga ja nende poolt pakutavate teenuste vajalikkuses ei ole kahtlust. Samas on EPEÜ tähelepanu juhitud sellele, et nende poolt esitatud tegevuste ülevaadetest on näha, et patsientide huvide esindamise osakaal on vähenenud ning prioriteetseks on tõusnud sotsiaalhoolekande alased tegevused, mis pole otseselt seotud patsientide õiguste kaitsega.

22. Millal ja kui palju suurendatakse Eesti Inimõiguste Keskuse tegevuse riigieelarvelist finantseeringut, mis on ikka veel jäänud kriisiajal kärbitud tagasihoidlikule tasemele ning seab ohtu Keskuse tegevuse jätkusuutlikkuse?

Eesti Inimõiguste Keskuse on Progress programmi projekti „Erinevus rikastab“ elluviija. Sotsiaalministeerium rahastab seda projekti osalise kaasfinantseerimisega. Võimalik on kaaluda kaasfinantseeringu suurendamist 2014. aasta eelarvetaotluse koostamisel.

Koopia:

Eesti LGBT Ühing, juhatuse liige Helen Talalaev
Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus, juhatuse esinaine Reet Laja
Eesti Omastehooldus, juhatuse liige Helle Lepik
Eesti Patsientide Esindustühing, juhataja Pille Ilves
Eesti Puuetega Inimeste Koda, juhatuse esimees Monika Haukanõmm
Inimõiguste Instituut, juhatuse esimees Vootele Hansen
MTÜ Gendy, juhataja Kristel Regina Sits
SA Unitas, tegevjuht Uve Poo

Lugupidamisega,

(allkirjastatud digitaalselt)

Kairi Uustulnd

Peaministri nõunik - peaministri büroo juhataja

Ines Pandre 6935703

Ines.Pandre@Riigikantselei.ee